

Lapse heaolu hindamise käsiraamat

Sisukord

6. Koostöösuhte loomine lapse ja lapsevanemaga	3
6.1. Koostöösuhte loomine lapsega abivajaduse hindamise protsessis	3
6.2. Koostöösuhte loomine lapsevanemaga abivajaduse hindamise protsessis	4
6.2.1. Lapsevanem loobub koostöösuhtest lastekaitsetöötajaga	5

6. Koostöösuhte loomine lapse ja lapsevanemaga

Kogu abivajaduse hindamise protsessi keskmes on laps, kelle huvide, turvalisuse ja heaolu tagamisele keskendutakse. Laps ja tema pere tuleb kaasata kogu juhtumikorralduse ja abivajaduse hindamise protsessi. Abivajaduse hindamine tuleb kavandada koostöös lapse ja tema vanemaga ning lastekaitsetöötaja tegevus peab vanematele olema võimalikult selge ja läbipaistev.

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 07.04.2025

6.1. Koostöösuhte loomine lapsega abivajaduse hindamise protsessis

Lastekaitsetöötaja üks olulisemaid ülesandeid on saavutada koostöösuhe lapsega, kelle elu spetsialisti poolset sekkumist mõjutavad. Lastele tuleb anda võimalus kirjeldada enda praegust olukorda, esil olevaid mõtteid ja tundeid ning plaane edaspidiseks tulevikuks. Taoline lähenemine tagab, et kogu abivajaduse hindamine lähtub lapse huvist ja on lapsekeskne.

LasteKS § 21 lg 2 p sätestab, et lapse huvide väljaselgitamiseks ja otsuste tegemisel tuleb kuulata ära laps lähtuvalt tema vanusest ja arengutasemest. Siinkohal on oluline rõhutada, et laps peab olema kaasatud kogu abivajaduse hindamise ja juhtumikorralduse protsessi vältel. Lapse kaasamine iga otsuse tegemise juurde tagab lastekaitsetöötaja ja lapse vahelise koostöö. Lapsele peab andma alati täiendavaid selgitusi, olgu need siis lastekaitsetöö kohta, juhtumikorralduse kohta või konkreetsed esil oleva probleemiga seotud selgitused.

Lapsega koostöösuhte loomine on ka ennetava vaatega ning lapsel on teadmine kuhu ja kelle poole pöörduda, kui lapsel esinevad uuesti probleemid või kui laps vajab täiendavat nõustamist ja kuulamist.

Koostöösuhet lapse abivajaduse hindamise protsessis aitab luua:

1. Lastekaitsetöötaja selgitused valdkonna ja töö kohta. Samuti selgitused, mis aitavad lapsel mõista abivajaduse hindamist ja selle raames tehtavaid toiminguid ja koostatavat tegevuskava;
2. Avatud ja vaba suhtlemine, kus mille raames ollakse hinnanguvabad, ausus ja konfidentsiaalsus.
3. Mõistev ja toetav hoiak ning kehakeel;
4. Lapse arvamuse kuulamine;
5. Võrdväärse kohtlemise põhimõtte järgmine, mille alusel ei ole lastekaitsetöötajal kui täiskasvanud isikul suuremat võimupositsiooni kui lapsel, kelle juhtumiga tegeletakse.

6.2. Koostöösuhte loomine lapsevanemaga abivajaduse hindamise protsessis

Lapsevanemate või last kasvatavate isikute ja lastekaitsetöötaja omavaheline koostöö saavutamine on üks olulisemaid tegureid abivajaduse hindamise protsessis. Seda põhjusel, et edukas koostöösuhete tagab juhtumi võimaliku lahendamise, mille tulemusena lapse abivajadus väheneb. Siin on oht, et koostöösuhete saavutamine lapsevanematega saab lastekaitsetöötaja jaoks peamiseks eesmärgiks ning lapse huvid võivad jääda tahaplaanile. Selle vältimiseks peab teadvustama, et isegi kui koostöö saavutamine lapsevanematega ei õnnestu, on vajalik lapse huvidest lähtuvalt edasi tegutseda ja jätkata juhtumikorraldusega.

Enamasti tunnevad lapsevanemad oma last kõige paremini ja omavad oma lapse kohta kõige olulisemat ja täpsemat informatsiooni. Samuti on oluline, et lapsevanemad teadvustaksid ja mõistaksid lapsega seotud probleeme. Lapse abistamist tagab edu kui lapsevanemad ja lastekaitsetöötajad mõistavad probleemi ühtemoodi ja saavad kõik osapooled mõistavad milliste abimeetmete rakendamise kaudu on võimalik abivajava lapse olukord lahendada.¹¹

Lapsevanemad peavad lastekaitsetöötajale, kes on nende jaoks võõras isik, rääkima teemadest millest nad tegelikult ei soovi rääkida. Ainuüksi lastekaitsetöötaja telefonikõne võib lapsevanema jaoks olla hirmutav. Selle vältimiseks on lastekaitsetöötaja kui spetsialisti ülesanne luua keskkond, kus lapsevanemad tunnevad ennast mugavalt, vabalt ning turvaliselt.

Koostöösuhet lapsevanemaga aitavad luua:

1. Inimlik lähenemine ja suhtlus – lastekaitsetöötaja poolne soov õppida lapsevanemat tundma. Siinkohal on oluline roll lastekaitsetöötaja empaatial, kuulamisoskustel. Väljendada lapsevanemate suhtes austust ja lugupidavat suhtumist.
2. Tugevustele tähelepanu pööramine – keskendutakse esil olevatele ressurssidele ja nendele toetudes sõnastatakse eesmärgid.
3. Lastekaitsetöötaja optimistlikkus eeldatava tulemuse üle – lastekaitsetöötaja näeb, et antud olukorda on võimalik lahendada ja last ning tema pere aidata.¹¹
4. Lapsevanematel on võimalik väljendada oma mõtteid ja tundeid – neil võimaldatakse vabalt rääkida, väljendada oma kõiki mõtteid ja emotsioone. Taoline vaba väljendamine aitab luua usalduslikku keskkonda ja lapsevanemad tunnevad ennast lastekaitsetöötaja läheduses mugavalt ja turvaliselt. Juhul, kui lapsevanem tunneb ennast turvaliselt, siis ta on võimeline ise mõtestama ka eesmärgid ja etappe, mida võiks teha, et lapse abivajadus väheneks.
5. Võrdne rollijaotus – lapsevanem teab enda ja oma lapse elu kõige paremini. Lastekaitsetöötaja peab teadvustama, et vaatama spetsialistidele mitmetele kogemustele sarnase juhtumiga, on iga laps,

lapsevanema ja esil olev probleem unikaalne. Seetõttu on lapsevanem oma elu ekspert, mitte lastekaitsetöötaja.

¹¹ Holland. S (2011). Child & Family Assessment in Social Work Practice. 2nd edition

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 07.04.2025

6.2.1. Lapsevanem loobub koostöösuhtest lastekaitsetöötajaga

Kindlasti on iga lastekaitsetöötaja töölaual olnud juhtumeid, kus lapsevanem keeldub lastekaitsetöötajaga koostööst. Koostöö mittetegemine väljendub telefonikõnede, e-kirjadele mittevastamises, kokkulepitud ajal kohtumistele mitte tulemises, valeinformatsiooni andmises jne. Selliselt käituv lapsevanem väljendab selgelt, et ta ei soovi teha lastekaitsetöötajaga koostööd ega võtta vastu pakutavat abi. Sellistes olukordades peab lastekaitsetöötaja püüdma mõista, mis põhjustel ei soovi lapsevanem teha koostööd ning mis võivad olla koostöö mittetegemise sügavamad põhjused. Eesmärk peab olema vastumeelsust või konflikti maandada ja lapse huvidele keskendudes püüda leida võimalusi koostöö jätkamiseks.

Oluline on mõista, et lapsevanema koostöö mittetegemise taga võivad olla lapsevanema hirm ja kartus. Hirm võib olla seotud hirmuga muutuse ees, mil lapsevanema jaoks võib praegune lapsega seotud probleem olla halb, kuid olukord on lapsevanemale vana ja tuttav. Lapsevanem teab kuidas antud keerulise probleemiga tulla toime. Lastekaitsetöötajaga koostöö tegemisega ja suhtlemisega tekkiv olukord on uus ja tundmatu, mis tekitab lapsevanemas hirmutunnet.¹² Taolises olukorras on oluline, et lastekaitsetöötaja selgitaks välja, miks lapsevanemal on tekkinud taolised hirmud. Seega on lastekaitsetöötaja ülesandeks selgitada välja põhjused, miks lapsevanem ei soovi teha koostööd.

Üheks põhjuseks võib olla asjaolu, et lapsevanemal on varasemad negatiivsed kogemused lastekaitsetöötajaga ja need mõjutavad praegust kogemust. Samuti võib lapsevanema soovi koostööd teha mõjutada lastekaitsetöötaja kuvand ühiskonnas ja hirm lastekaitsetöötaja võimu üle. Lapsevanemal võib puududa teadmine lastekaitsetöö tegelikkusest ja võib olla hirm, et lastekaitsetöötaja kohese sekkumise tulemusena võidakse lapsed perest eraldada.

Koostööd mitte sooviva lapsevanema puhul on oluline tähelepanu pöörata:

1. Kas on lapsevanemal varasemaid negatiivseid kogemusi lastekaitsetöötajaga või lastekaitsesüsteemiga?
2. Kas lapsevanemal on pere teiste laste osas negatiivseid kokkupuuteid lastekaitsetöötajaga?
3. Kas lapsevanemal endal on oma lapsepõlvest negatiivseid kokkupuuteid lastekaitsesüsteemiga?
4. Kuidas lapsevanem kirjeldab lastekaitsetööd ja lastekaitsetöötajat?

5. Millised on lastekaitsetöötaja emotsioonid?
6. Kas lapsevanem väljendab hirmu, muret või valdab lapsevanemaid stress?
7. Kas ja kuidas proovib lapsevanem varjata probleemi?
8. Kas probleemi varjamise taga võib olla lapsevanema häbitunne?

Koostöösuhet lapsevanemaga, kes ei soovi lastekaitsetöötaja sekkumist, aitavad luua lastekaitsetöötaja selgitused lapsevanemale:

- 1) lastekaitsetöö ja lastekaitsetöötaja ülesannete kohta laiemalt, mis vähendavad lapsevanema emotsioone (nt hirmutunnet)
- 2) sekkumise vajadusest ja koostöö saavutamise positiivsest mõjust abivajava lapse juhtumi lahendamisele;
- 3) et tema osalus on lapse abivajaduse hindamise ja kogu juhtumikorralduse protsessis olulise tähtsusega;
- 4) et tema kui lapsevanema arvamus on äärmiselt oluline ja sellega arvestatakse.

Vaatamata lastekaitsetöötaja pingutustele ei pruugi koostöösuhte loomine lapsevanemaga alati õnnestuda ning abivajaduse hindamisega tuleb jätkata. Lastekaitsetöötaja peab kõik koostöösuhte loomise püüdlused fikseerima STARis. See võimaldab vajadusel faktiliselt tõestada lapsevanema poolset koostöö mitte tegemist.

Abivajava lapse huvide kaitseks ja heaolu tagamiseks on lastekaitsetöötajal õigus teha lapsevanemale ettekirjutus, mis kohustab lapsevanemat tegema koostööd lastekaitsetöötajaga. LasteKS § 40 lg 2 alusel on lastekaitsetöötajal või muul kohaliku omavalitsuse ametnikul õigus teha last kasvatavale isikule ettekirjutus abivajava lapse kaitseks ja kohustada last kasvatavat isikut tegema koostööd lastekaitsetöötajaga.

Kui vaatamata kohaliku omavalitsuse ettekirjutusele ei tee lapsevanem koostööd ega võta vastu pakutavaid abimeetmeid, on koostatud ettekirjutuse alusel võimalik kohalikul omavalitsusel pöörduda kohtusse. Perekonnaseaduse § 134 lg 3 alusel võib kohus lapse heaolu ohustamise korral teha vanema asemel lapse kohta hooldusõigusest tulenevaid otsuseid, teha hoiatusi ja ettekirjutusi ning kehtestada keelde. Samuti kohustada vanemaid järgima kohtu määratud asutuse hooldusjuhiseid. Kohus võib isiku- või varahooldusõigust piirata teatavate toimingute või teatavat liiki toimingute tegemise keelamisega. Varahooldusõiguse võib kohus vanemalt ka täies ulatuses ära võtta.

Ettekirjutuse koostamiseks on võimalik kasutada Sotsiaalkindlustusameti poolt välja töötatud aluspõhja:

[Ettekirjutuse vorm | 17.44 KB | docx](#)

¹² Saari, (2006). <https://lft.ee/admin/upload/files/Juhtumikorralduse%20kasiraamat.pdf>